



B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PERIODIC TEST- 01 (2025-26)

SANSKRIT (119)

MARKING SCHEIM

Class : X

Date : 30.06.2025

Duration : 1 Hrs

Max. Marks : 25

‘ग’ भाग: अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (15 अंकात्मकः)

प्रश्न 01 स्थूलपदेषु सन्धिच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत- (प्रश्न त्रयम्)

1X3=3

(स्थूल पदों में सन्धि अथवा सन्धिच्छेद करके उत्तर पुस्तिका में लिखिए।)

Separate or join bold words and answer in the answer sheet.)

1. सः प्रतिज्ञां करोति 'दास्यामीति'। दास्यामि + इति
2. मम नाम देवेन्द्रः अस्ति। देव + इन्द्रः
3. क्षमा + एव बलवतां भूषणम्। क्षमैव
4. प्रत्येकम् अयनस्य अवधिः षण्मासाः। प्रति + एकम्
5. मम विद्यालयस्य भो + अनं दृष्ट्वा सर्वे प्रसन्नाः भवन्ति। भवनं

प्रश्न 02 स्थूलपदेषु समासम् अथवा विग्रहं विकल्पेभ्यः चित्वा उत्तरपुस्तिकायाम् लिखत - (प्रश्न चतुष्टयम्)

1X4=4

(स्थूल पदों में समास अथवा समास विग्रह विकल्पों से चुनकर उत्तरपुस्तिका में लिखिए।)

Join or disjoin compounds in the bold words choose the appropriate answer from the options given below and write in the answer sheet.)

1. षडेते (पाठकगुणाः) ----- सन्ति। (ख) पाठकस्य गुणाः
2. (स्वर्णं करोति इति) ----- आभूषणम् आनयति। (ग) स्वर्णकारः
3. (अनुचितं) ----- कार्यं न करणीयं। (ग) न उचितं
4. कर्णस्य (त्यागवृत्तिः) ----- कः न जानाति। (ग) त्यागस्य वृत्तिः
5. (नीरजः) ----- पंके विकसति। (क) नीरात् जायते इति

प्रश्न 03 स्थूलपदानाम् 'प्रकृतिप्रत्ययः' पृथक् संयोगाय शुद्धं उत्तरं चित्वा उत्तरपुस्तिकायाम् लिखत। (प्रश्न चतुष्टयम्)

1X4=4

(स्थूल पदों के प्रत्यय अलग अथवा संयुक्त करके विकल्पों से शुद्ध उत्तर को चुनकर उत्तर-पुस्तिका में लिखिए।)

(Separate or join suffixes in the bold words and write answer appropriate from the options given below in the answer sheet.)

1. भवतां (हृद् + ठक्) ----- स्वागतम् अस्ति। (ख) हार्दिकम्
2. (मतिमान्) ----- + ----- एव धनवान् भवितुं शक्यते। (क) मति + मतुप्
3. (समता) ----- + ----- सदैव पलनीया अस्ति। (क) सम + तल्
4. मातरि (ममता + त्व) ----- अस्ति। (ख) ममत्वम्
5. (सांसारिकः) ----- + ----- जनः अपि ईश्वरं प्राप्नोति। (क) संसार + डीप्

प्रश्न 04 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययैः सहायतया वाक्यानां रिक्तस्थानानि पूरयत - (प्रश्न चतुष्टयम्)

1X4=4

मञ्जूषा में दिए गए अव्ययों की सहायता से वाक्यों के रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए।

Fill in the blanks with the help of indeclinable given in the box.)

1. अधुना मम स्वास्थ्यं सम्यक् अस्ति।
2. नगरात् बहिः मम गृहम् अस्ति।
3. सहसा वर्षा आरम्भा अभवत्।
4. ज्येष्ठानां सर्वदा आदरः करणीयः।
5. इदानीम् मम परीक्षा चलन्ती अस्ति।

‘घ’ भाग: पठितावबोधनम् (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 05 अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नान् उत्तरत- गद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

Read the passage below and answer the questions as directed

नाहं स्वर्गं न मोक्षं वा कामये किन्तु आर्तानां परित्राणाय एव मे निश्चयः। अस्य याच्ना वृथा मा अस्तु। इत्युक्त्वा स राजा वैद्योक्तविधिना नीलोत्पलम् इव एकं चक्षुः शनैः अक्षतम् उत्पात्य प्रीत्या याचकाय समर्पितवान्। सः अपि तत् नेत्रं यथास्थानम्

अस्थापयत्। ततो महीपालः द्वितीयं नेत्रमपि शनैः निष्कास्य तस्मै ददौ। अथ विस्मितः शक्रः अचिन्तयत्- अहो धृतिः ! अहो सत्त्वम् ! अहो सत्त्वहितैषिता !

I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

½X2=1

- (i) कः स्वर्गं मोक्षं वा न इच्छति ? अहं
(ii) कः तन्नेत्रं यथास्थानम् अस्थापयत् ? राजा
(iii) स राजा कति चक्षुः याचकाय समर्पितवान् ? द्वयमपि

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- (i) राजा वैद्योक्तविधिना नीलोत्पलम् इव एकं चक्षुः शनैः अक्षतम् उत्पात्य प्रीत्या याचकाय समर्पितवान्।
(ii) विस्मितः शक्रः अचिन्तयत्- अहो धृतिः ! अहो सत्त्वम् ! अहो सत्त्वहितैषिता !
(iii) 'नाहं स्वर्गं न मोक्षं वा कामये' इति राजा वदति ?

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- (i) अस्मिन् अनुच्छेदे 'नेत्रम्' पदस्य पर्यायः कः लिखितः ? चक्षुः
(ii) 'अथ विस्मितः शक्रः अचिन्तयत्।' अत्र वाक्ये विशेषणपदं किम् ? विस्मितः
(iii) 'ततो महीपालः द्वितीयं नेत्रमपि निष्कास्य तस्मै ददौ।' वाक्ये 'ददौ' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ? महीपालः

प्रश्न 06 अधोलिखितं पद्यांश पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत- पद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

Read the Phrases below and answer the questions as directed

आचार्यात्पादमादत्ते पादं शिष्यः स्वमेधया ।

कालेन पादमादत्ते पादं सब्रह्मचारिभिः ॥

I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

½X2=1

- (i) शिष्यः अन्ते कैः शिक्षायाः पादं ग्रह्णाति ? सब्रह्मचारिभिः
(ii) शिष्यः केन तृतीये क्रमे शिक्षाम् आदत्ते ? कालेन
(iii) शिष्यः केन शिक्षायाः द्वितीयं पादं आदत्ते ? स्वमेधया

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- (i) शिष्यः कस्मात् शिक्षायाः प्रथमं पादम् आदत्ते ? आचार्यात्
(ii) कः स्वमेधया ज्ञानं ग्रह्णाति ? शिष्यः
(iii) कः कालेन शिक्षायाः तृतीयां पादं आदत्ते ? शिष्यः

III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)

1X2=2

- (i) 'स्वमित्रैः' इति पदस्य अर्थे अत्र श्लोके किं पदं प्रयुक्तम् ? सब्रह्मचारिभिः
(ii) 'आदत्ते' इति क्रियापदस्य श्लोके कर्तृपदं किम् ? शिष्यः
(iii) 'गुरुः' पदस्य किं विपरीतपदम् अत्र श्लोके प्रयुक्तमस्ति ? शिष्यः

===== समाप्तम् =====